

Нечупей Л.Ю., здобувач кафедри
криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Криміналістична характеристика злочинів - важлива категорія криміналістичної науки. Для розкриття сутності криміналістичної характеристики злочинів, що вчиняються неповнолітніми, необхідно визначити її зміст, структуру, розкрити сутність основних елементів.

Зміст криміналістичної характеристики залежить від конкретного виду злочину, індивідуального механізму його вчинення. Криміналістична характеристика є складовою

частиною методики розслідування злочинів як специфічного виду діяльності.

Практичне значення криміналістичної характеристики злочинів, вчинених неповнолітніми, полягає у формуванні рекомендацій із встановлення криміналістично значущих ознак злочинів, встановлення обставин кримінального провадження, розслідування злочину.

Основними елементами криміналістичної характеристики, як правило, вчені вважають: особу злочинця; спосіб вчинення злочину; слідову картину; особу потерпілого. Практичне значення для розслідування має не тільки дослідження вказаних елементів, але й кореляційних зв'язків між ними.

Особа злочинця є найбільш активною складовою серед елементів криміналістичної характеристики, адже безпосередньо вчинює злочин, перебуває у взаємозв'язку з іншими складовими злочинного механізму.

Неповнолітнім притаманні соціально-біологічні, психологічні, процесуальні особливості. Слід враховувати й належність до певної вікової групи. На вчинення злочинів неповнолітніми впливає ряд об'єктивних і суб'єктивних обставин. Наприклад, вченими вказується про постійне збільшення питомої ваги протиправних дій підлітків, скоєних у стані сп'яніння (вчинюються до 70 % корисливих злочинів [1, с. 477]). Як показує практика, неповнолітні найчастіше вчинюють крадіжки, хуліганство, грабежі, розбійні напади, незаконний обіг наркотиків, зґвалтування, вбивства.

Спосіб вчинення злочину є центральним елементом криміналістичної характеристики. Інформація про спосіб є основою для: розробки криміналістичних характеристик окремих видів злочинів; виявлення взаємозв'язку між її структурними елементами (спосіб - особа злочинця, спосіб - сліди); побудови версій; планування розслідування; розробки тактики проведення слідчих (розшукових) дій; криміналістичної профілактики злочинів.

У сучасній криміналістиці загальноприйнятним є розуміння способу злочину, як детермінованого об'єктивними та суб'єктивними чинниками комплексу дій суб'єкта з підготовки, вчинення та приховування злочину.

Однак, злочини, вчинені неповнолітніми, у більшості випадків не мають стадії підготовки. Значна кількість вчинених ними протиправних дій має ситуаційний характер і обумовлений конкретними обставинами, іноді й спонтанно - відсутністю охорони на об'єкті, ненадійністю заборів у сховище, знаходженням потерпілого в стані алкогольного сп'яніння тощо [2, с. 39].

Відсутність попередньої підготовки впливає на вибір неповнолітніми знарядь здійснення злочину. Мова йде про супутні предмети, побутові речі або об'єкти, підібрані поблизу місця події (складені ножі, ключі від квартири, каміння, порожні пляшки, металева арматура, обрізки труб). В свою чергу, непередбаченість і відсутність чіткого продуманого способу вчинення злочину дозволяє виявляти на місці досить велику кількість різних слідів, специфічних саме для неповнолітніх (за розміром, характером, напрямком руху).

У разі вчинення злочину групою неповнолітніх частіше відбуваються підготовчі дії: розподіл злочинних функцій, підшукування знарядь, розвідувальні дії щодо вибору механізму посягання, наступного приховування злочину.

Слідова картина злочину. Будь-який злочин являє собою взаємодію, що викликає утворення матеріальних та ідеальних відображень, які називаються слідами злочину, а структурі криміналістичної характеристики - слідовою картиною злочину.

Під час аналізу слідової картини злочинів, вчинених неповнолітніми, найчастіше виявляються: сліди відображення; відбитки пальців і долоней рук; відбитки взуття, сліди зламу чи використання інструментів. При цьому до залишених об'єктів належать дрібні речі, загублені або спеціально залишені підлітками на місці події або неподалік від нього (пляшки, запальнички, цигарки та їх недопалки, носові хустинки, рукавички).

На місці події або поблизу від нього необхідно шукати сліди особистого перебування злочинця, дослідження яких може сприяти висуненню версії про вчинення діяння неповнолітнім (неповнолітніми).

До них можна віднести: 1) особливості слідів рук та взуття, вилучених при огляді. Наприклад, на відрізу 0,5 см. поперек папілярних ліній у дітей віком 8-12 років - 12-13 ліній, у підлітків - 10-12 ліній, у дорослих - 9-10 ліній [3, с. 23]; 2) залишені речі - хустинки, печатки, головні убори, які можна визначити за розміром та фасоном; 3) сліди зубів, залишені на предметах їжі, переважно

солодощах [4, с. 47]; 4) невеликі розміри отворів, через які відбулось проникнення до приміщення під час вчинення злочину; 5) специфічні предмети посягання, викрадені з приміщення: солодощі, диски, плакати, іграшки, при цьому залишення більш цінних речей на своїх місцях. Інколи саме аналіз предмету злочинного зазіхання, зокрема при крадіжках, дає можливість відразу після виявлення злочину висунути версію про те, що злочин вчинено неповнолітнім, або за його участю.

Для розслідування злочинів важливе значення має криміналістичний аналіз особи потерпілого. Це пояснюється тим, що на початковому етапі розслідування злочинів доволі часто саме потерпілий є одним із основних джерел отримання інформації, використання якої сприяє швидкому розкриттю злочину. Потерпілий від злочину становить криміналістичний інтерес також й тому, що є не лише джерелом доказової інформації (як суб'єкт, що повідомляє про обставини вчиненого злочину), а й фізичний об'єкт, який може мати на собі (тілі або одязі) або речах, які знаходяться при ньому, різні сліди. Необхідність криміналістичного дослідження особи потерпілого обумовлена й випадками негативного поведіння деяких потерпілих у період, що передує вчиненню злочину, а також закономірними зв'язками особи потерпілого зі злочинцем.

Важливим для побудови криміналістичної характеристики є поділ злочинів на дві групи: насильницькі (вбивство, нанесення тілесних ушкоджень); ненасильницькі (крадіжка).

Підсумовуючи, зазначимо, що у криміналістичній характеристиці злочинів, вчинених неповнолітніми, слід розрізняти декілька рівнів: а) загальна; б) окремих видів (груп) злочинів; в) криміналістична характеристика індивідуального злочину.

Список використаних джерел

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : у 3-х кн. : кн. 2 Кримінологічна характеристика запобігання окремим видам злочинів /

А. П. Закалюк. - К. : Видавничий Дім Ін Юре, 2007. - 712 с.

2. Луковников Г.Д. Особенности производства по делам о преступлениях, совершенных несовершеннолетними // Совершенствование деятельности по раскрытию и расследованию преступлений совершенных несовершеннолетними: Сборник научных статей по материалам научно-практической конференции

(20 июня 2007 г). - Ижевск: Ижевский филиал Нижегородской академии МВД России, 2008. - С. 38-50.

3. Лукьянчиков Е. Д. Особенности расследования преступлений несовершеннолетних : учебное пособие / Е. Д. Лукьянчиков. - К., 1990. - 52 с.

4. Патрелюк Д. А. Розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми : навч. посібник / Д. А. Патрелюк. - Д.: ФОП Лопатніков С.Г., 2012. - 221 с.

Бадера Г.О., студент 6-КМ курсу факультету № 2 навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук *Вакулук О. О.*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ Й СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Запровадження досягнень науки і техніки для жодної іншої юридичної науки не є настільки характерними як для криміналістики. Вона тісно пов'язана з багатьма суспільними і технічними галузями знань, постійно використовує їхні дані для ефективного вирішення своїх завдань. Саме це і зумовлює актуальність даної теми.

Метою роботи є дослідження потреб суспільства в науковому обґрунтуванні системи заходів у боротьбі зі злочинністю та у з'ясуванні характеру і напрямів використання спеціальних знань та техніки у процесі розкриття і розслідування злочинів.

Серед науковців панує думка, що застосування того чи іншого засобу чи методу має відповідати не лише прямій вказівці закону, а й загальним принципам правосуддя.

В.Г. Гончаренко висловлює занепокоєння, що при цьому відпаде взагалі будь-яка потреба в конкретній законодавчій регламентації застосування криміналістичної техніки, і вирішення питання про їх допустимість належатиме до компетенції органів досудового розслідування .